

УДК 82.09:821.161.2-312.9

DOI 10.35433/philology.1 (104).2025.74-81

ФЕНТЕЗІ "ВОВЧИ ЗЕМЛІ" НАТАЛІЇ ЗАРУДНЮК: СТРУКТУРА, ТОПОС, ГЕРОЇ

О. О. Юрчук*

У статті зосереджено увагу на структурі роману, специфіці моделювання місця, образів у фентезі "Вовчі землі" Наталії Заруднюк. У дебютному романі, що побачив світ у видавництві "Віхола" (цикл "По той бік"), авторка створює ірреальний світ (передбачуваний для цього жанру середньовічний топос), заповнюючи його персонажами з фольклору та міфів (переважно слов'янська та скандинавська міфологія). Але в цьому паралельному світі магії й чаклунства герої мають ті самі моральні дилеми, що й у реальній дійсності (протистояння добра й зла, у якому є місце зраді й самозраді, пошуку себе, подоланню травматичного досвіду минулого й самопрощенню).

Зауважено, що сюжет твору – своєрідний мікс авантюри та героїки з обов'язковими мандрами та війнами. Перед читачем – історія юнака без пам'яті, який опиняється на Межі – місці, що стає йому прихистком від людей та альвів, і знайомиться зі сліпою характерницею, відункою, князівною Альвах. З одного боку, це знайомство затягує героя у вир державного перевороту, магії, з іншого – саме воно дає йому шанс позбутися статусу втікача й злочинця-зрадника. Наталія Заруднюк майстерно переплітає дві сюжетні лінії, розтягуючи подію в часі, інтригуючи. Історія хлопця-втікача окреслена в пролозі, але долі героїв перетинаються лише в середині першого розділу. У підрозділ "Куди веде стежка" авторка вводить текстовий повтор із прологу й у такий спосіб пов'язує дві сюжетні лінії, які надалі розгортаються як одна й центральна.

Зазначено, що роман досить вдало структурований: містить три розділи ("Межа", "Вовчі землі", "Дім"), кожний із яких маркує певний топос (оповіді передують мапа, яка дає змогу читачеві візуалізувати місце дії). Перед читачами не просто місця дії, а цілком логічно вибудована система розташувань, що підкорюється основній меті – центральні персонажі мають віднайти втрачене (індивідуальну пам'ять, дім). На такі думки наштавхує й меседж-посвята від авторки: "утраченому та знайденому присвячується". Варті також уваги епіграфи, що передують кожному розділу й підрозділу, підкреслюючи (почасти розшифровуючи) сюжетні лінії. Наталія Заруднюк залишає натяки-сліди чужого тексту, що гармонійно вписуються в загальну структуру оповіді.

Ключові слова: фантастика, фентезі, метажанр, топос, міфологія.

* доктор філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри української та зарубіжної літератур і методик їх навчання
(Житомирський державний університет імені Івана Франка),
yurchuk1980@ukr.net
ORCID: 0000-0003-2028-9211

FANTASY NOVEL "WOLF LANDS" BY NATALIYA ZARUDNIUK: STRUCTURE, TOPOS, CHARACTERS

Yurchuk O. O.

The article focuses on the structure of the novel and the specifics of place modeling and imagery in Nataliia Zarudniuk's fantasy novel Wolf Lands. In her debut novel, published by Vikhola as part of the Beyond the Other Side series, the author creates an unreal world – a medieval topos characteristic of the genre – populated with characters from folklore and mythology, primarily Slavic and Norse myths. However, in this parallel world of magic and sorcery, the characters face the same moral dilemmas as in real life: the eternal struggle between good and evil, which includes betrayal and self-betrayal, self-discovery, overcoming past traumas, and self-forgiveness.

It is noted that the plot of the novel is a unique blend of adventure and heroism, featuring obligatory journeys and wars. The story follows a young man who has lost his memory and finds himself at the Border – a place that offers him refuge from both humans and elves. There, he encounters Alvakh, a blind kharkterytsia (a type of sorceress), seer, and princess. On one hand, this meeting draws him into the whirlwind of a state coup and magical intrigues; on the other, it gives him a chance to shed his status as a fugitive and traitor. Nataliia Zarudniuk skillfully intertwines two narrative threads, stretching events over time and maintaining intrigue. The story of the runaway boy is outlined in the prologue, but the characters' fates do not intertwine until the middle of the first chapter. In the subsection Where the Path Leads, the author introduces a textual repetition from the prologue, linking the two narrative threads, which subsequently merge into a single central storyline.

The novel is noted for its well-structured composition, including three chapters – The Border, Wolf Lands, and Home – each marking a specific topos. A map preceding the narrative allows readers to visualize the setting. The locations are not merely places of action but a logically constructed system that serves a central goal: the protagonists must reclaim what was lost – whether it be individual memory or a home. This idea is further emphasized by the author's dedication: Dedicated to the lost and found. The epigraphs preceding each chapter and subsection also deserve attention, as they highlight (and, to some extent, decode) the novel's narrative lines. Nataliia Zarudniuk leaves traces of intertextual references that seamlessly blend into the overall structure of the story.

Keywords: fiction, fantasy, metagenre, topos, mythology.

Постановка проблеми. Фентезі як метажанр набуває особливої популярності в контексті фантастики в другій половині ХХ століття. Цілком зрозуміло, що його затребуваність варто насамперед пов'язувати з письменником Джоном Рональдом Руелом Толкінім, трилогія якого "Володар перснів", видана 1954 року, стала бестселером, а його автора сьогодні вважають "батьком" сучасної літератури-фентезі. Специфікою цього метажанру є той факт, що він відсилає до цілком вигаданого світу, однак надає нового розуміння наявним символам та архетипам, посуваючи цей особливий культурний досвід у сучасну масову культуру. У сучасному вітчизняному мистецтві слова фентезі як метажанр посідає належне місце й генетично апелює до давнього та класичного вітчизняного мистецтва слова. Упродовж останніх десятиріч він став

об'єктом наукових зацікавлень українських літературознавців (у цьому контексті насамперед варто згадати Центр із досліджень літератури фентезі при Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України), проте поява значного художнього матеріалу доводить, що фентезі як метажанр потребує літературознавчої уваги й надалі. Саме цим й зумовлена актуальність пропонованого дослідження.

Аналіз основних досліджень і публікацій із зазначеної проблеми. Дослідженню метажанру фентезі присвячено низку ґрунтовних напрацювань українських літературознавців (наприклад, Тетяни Бовсунівської, Олени Євменко, Євгенії Канчури, Олександри Леоненко, Світлани Олійник, Тетяни Рязанцевої, Олесі Стужук, Соломії Хороб та ін.). Загалом науковці розглядають його в

межах фантастики. Зокрема, у "Літературознавчій енциклопедії" зазначено, що фентезі є жанровим різновидом фантастики, "...в якому використовуються ірраціональні мотиви чарівництва, магії рицарського епосу, поєднані з реалістичною нарацією..." [5: 529].

Тетяна Бовсунівська, розмірковуючи над відмінністю між фентезі та науково-фантастичним романом, вирізняє такі риси метажанру: занурення людини в псевдоміфологічний світ, тому його основою є неоміф ("химеріада"); утрата логічної достовірності; перенесення дії в далеке минуле [1: 442–443]. Тетяна Рязанцева також висловлює думки щодо різності між науковою фантастикою та фентезі. Дослідниця вважає, що на відміну від наукової фантастики цей метажанр пропонує світи, котрі кардинально різняться від реального й абсолютно неможливі з погляду науки, тому його називають ненауковою або казковою фантастикою [8]. Олесь Стужук говорить про формозмістові ознаки фентезі, а саме: прописаний художній світ, що поглиблюється в просторі та часі (використання форми легенди, пророцтва, переказу); переважання духовного зростання людини над середовищем тощо [7: 11].

Аналізуючи специфіку українського фентезі, Олена Євменко стверджує, що джерелами для авторських світів найчастіше стають кельтський, скандинавський, французький фольклор, середньовічні легенди, водночас до власної слов'янської міфології автори звертаються вкрай зрідка. Серед текстів, що побудовані на її ґрунті, вона визначає дві тенденції: використання міфологічного персонажа й уведення його до реального світу, у якому він почувається "Іншим", або комплексу міфологічної світобудови, котра набуває нового значення [3: 47–48].

Мета статті – дослідити структуру, специфіку формування топосу та образів у фентезі "Вовчі землі" Наталії Заруднюк.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих

наукових результатів. Роман Наталії Заруднюк "Вовчі землі" містить три розділи, до яких вона пропонує назви, що маркують місця, де відбуваються події: "Межа", "Вовчі землі", "Дім". Зауважимо, що авторка вибудовує цілком продуману й логічну систему розташувань, котру увиразнює мапа, що передує змісту, однак посвята "утраченому та знайденому присвячується" та назва третього розділу наштотують на думку, що місця дії насамперед пов'язанні з центральною ідеєю твору: герої мають віднайти втрачене – індивідуальну пам'ять (Ніран), привід жити (Альвах) та вберегти знайдене: дім, що асоціюється не з будівлею (її можна зруйнувати, спалити), а з людьми, які героям заблизько, і також стає метафорою людської нескореності ("Якщо за дім не боротися, його постійно в тебе відбиратимуть. Раз у раз знаходитиметься той, кому чуже сподобається більше. Кому схочеться забрати його. Віддаси двір – і він захоче ґанок, віддаси ґанок – і він захоче кімнату. Потім ще одну, і ще. Аж поки від твого дому не залишиться нічого.

Тому потрібно боротися, доки, дивлячись на твій дім, вони не скажуть: "цього не змогли скорити" [4: 424]).

Кожен розділ роману містить підрозділи з назвами. Особливої уваги заслуговує пролог та підрозділ "Куди веде стежка", що має текстовий повтор із прологу. У такий спосіб авторка пов'язує дві сюжетні лінії, котрі надалі в тексті розгортаються як одна (центральна): історія юнака без пам'яті, який опиняється на Межі, та сліпої відунки, характерниці й князівни Альвах. Важливими в смислотворенні є епіграфи, що передують кожному підрозділу. Наталія Заруднюк за допомогою їх увиразнює (почасти розшифровує) події, ідеї, котрі наявні в тексті. Натяки-сліди чужого тексту відсилають читача до української літератури (Юрій Іздрик, Іван Малкович, Василь Стус, Іван Франко), зарубіжних авторів (Лі Бардуго, Йоганн Гете, Віктор Гюго, Густав Майрінк, Анджей Сапковський, Антуан де Сент-Екзюпері,

Джон Рональд Руел Толкін); релігійних текстів ("Пісня пісень"); античних філософів та можновладців (Марк Аврелій). Загальним епіграфом для фентезі стає поезія "І все на світі треба пережити" Ліни Костенко, з якої авторка довільно обирає строфи, підпорядковуючи їх авторському меседжу: людське життя фатально непередбачуване ("Хай буде все небачене побачено, / Хай буде все пробачене пробачено, / Хай буде вік прожито, як належить / На жаль, від нас нічого не залежить..."), але в людини є можливість прожити його гідно, прийнявши будь-які події (і щасливі, й лихі) як досвід, що загартовує, неузалежнюючи життя минулим чи майбутнім ("А треба жити. Якимось треба жити. / Це зветься досвід, витримка і гарт. / І наперед не треба ворожити, / І за минулим плакати не варт...").

Сюжет роману "Вовчі землі" вибудований традиційно для фентезі. Перед нами – своєрідний мікс авантюрних та героїчних подій, у яких базове місце належить мандрам та війнам. Авторка створює ірреальний світ (передбачуваний для жанру середньовічний топос), у якому час циклічний, адже всі події в сучасному позначені подіями минулого. Цікаво, що міфічний час як ідеальне (сакральне) минуле, що найчастіше є вагомим для літератури фентезі, у романі Наталії Заруднюк не має аж такої ваги, водночас минуле самих героїв стає визначальним, тому що є стимулом для змін у сучасному (через різноманітні механізми: заперечення, прийняття, віднайдення, забування тощо). Герої переживають ті самі особистісні дилеми, що й людина в реальному світі (зрада й самозрада, пошук себе, подолання травматичного досвіду).

Простір у фентезі "Вовчі землі" цілісний, має свою географію, якій притаманні чіткі кордони місця, його назви, ландшафт. Повторимося, що структурованості простору сприяє мапа, котра візуалізує різноманітні топоси: від королівства до селища, від океану до річки. Вибудовуючи топоніміку фентезійного світу, Наталія Заруднюк

поєднує реальні та вигадані географічні назви, переплітає історію та сучасність, міф та реальність.

Насамперед події відбуваються в місці, яким володіє головна героїня Альвах, – це Межа. Назва маркує його суть, адже це територія "поза людським" простором: світ духів: "Духи – це ті, хто живуть на Межі. Душі людей, що не можуть упокоїтися, називаються привидами, примарами, марами та іншими синонімами" [4: 49]. Водночас це місце, де знаходять прихисток два центральні персонажі: Альвах та юнак Ніран, щоб розпочати свій шлях, з одного боку, пошуку себе, з іншого – пошуку один одного: саме Ніран дасть Альвах стимул жити далі, а Альвах навчить його бути "кимось", а не заручником минулого, який має приховувати свою історію та своє ім'я: "Він хотів бути Ніраном. Хотів бути не зовсім магом і не зовсім характерником. *Кимось*. Бо Маар Вард був ніким" [4: 434].

Надалі географічні місця та їх назви можна умовно розділити на три групи: реальні топоси, топоси з міфів та літератури, вигадані топоси. Левова частка географічних позначок на мапі фентезі "Вовчі землі" збігається з реальними позначками на мапі України. Місце, де живуть люди, або Ортанія (середньовічний топос з інквізицією, монархією), охоплює декілька реальних географічних назв: Підгірці (село у Львівській області), Ясень (село в Івано-Франківській області); назви, які вказують на реальні географічні об'єкти в Україні: річка Листвиця (річка Лімниця, Івано-Франківська область), село Марна в північній Гострої Горі (гора Українських Карпат), озеро Синевид (озеро Синевир, Українські Карпати). Територія Сивих лісів, якими правлять не люди (альви), також містить географічні назви України: Дебрі (село у Львівській області), Лучин, Верлок (села в Житомирській області). Інколи сама назва землі, князівства відсилає до реальної географії: Моара (село в Румунії), Кальна (села в Івано-Франківській або Хмельницькій областях), Турія (річка у Волинській

області), князівство Восвін (село у Львівській області).

Географічні назви роману апелюють до міфології, історії та художньої літератури. Важливе місце тут належить скандинавській міфології: земля Трюмхейн (місце, яке обрала для себе героїня скандинавської міфології Скади), Фолькван (поле, пов'язане зі скандинавською богинею Фреєю), Ідалір (житло скандинавського бога Ульра), Ноатун (житло скандинавського бога і на небі (Асгард), і на землі), Норнтрот (міфічні істоти скандинавської міфології). Слов'янській міфології, історії та світовій художній літературі в цьому процесі належить менше ваги. Маємо лише декілька назв: місто Руяни (назва від середньовічного племені західних слов'ян), місто Редегаст (слов'янський бог), Ардійські острови (Арди, Дагор у книжках Джона Рональда Руела Толкіна).

Найменшу частину топоніміки у фентезі Наталії Заруднюк становлять вигадані назви. Насамперед, це сама Ортанія, місто Левона на території Морських земель, князівство Дарвар. Поза тим, деякі з назв справляють враження чогось знайомого, наче своєрідне відлуння вже почутого. Цілком зрозуміло, що це лише припущення, але хочеться пов'язати Ортанію з Оратанією (або Артанією, або Ратанією), старовинною назвою наддніпрянської України: "За легендою – найродючіша в світі земля, яку РОД віддав своїм дітям – українцям. У деяких стародавніх арабських історичних джерелах, зокрема – в працях географів VIII – X ст. Ал-Балхі, Ал-Істархі, Джайхані, Ібн-Густе О. згадується як одне із трьох царств України-Руси" [6: 40], місто Левона із містом Львовом (частинка "Лев" та згадування в тексті Ринкової площі).

Поза назвами увагу в тексті привертають деталізовані ландшафти, що підкреслюють специфіку того чи того топосу. Наприклад, село Марна (від слова марний, даремний) цілком виправдовує свою назву, зустрівши Нірана похмурою й непривабливою атмосферою: "Марна зустріла його похмуро. Село розкинулося в підніжжі

Гострої гори, що починала Чорногір'я. Сірий камінь підіймався вгору, і здавалося, що частина села обнесена височезною та трохи похилою стіною" [4: 14]. Натомість місто Левона вражає красою архітектури: "Більш величний вигляд у Сивих Лісах мала тільки столиця. З цього боку місто обіймала протока, через яку було перекинута широкий та високий міст, що вів до міської брами. Саме місто розкинулося біля моря, тому мало купу портів. Левона була майже на кінці довгого хребта Чорногір'я, тому краси місту додавали будинки, зведені на різних рівнях" [4: 60], а місто Арлар – поєднанням водоспадів та величних монументів: "Перед ними показалася нижня дамба, якою можна було потрапити на інший берег широкої ріки, в місто. Шуміли води водоспаду, розділеного кам'яним масивом надвоє. На масиві стояла величезна статуя – постать, що не мала ні обличчя, ні ознак належності до певної статі. Вона тримала ефес меча обома руками, лезо опущене донизу, до ніг. Верхівка дамби загубилася в тумані, усе, що лишилося видимим – величний водоспад" [4: 238].

Моделювання ірреального світу у фентезі впливає й на створення ієрархії героїв, яка може охоплювати фольклор, міфологію, релігію тощо, але обов'язкова умова – присутність героїв-людей, які, хоч програють власними можливостями іншим персонажам, однак завжди є центром оповіді. У фентезі "Вовчі землі" Наталії Заруднюк теж сформована система героїв, серед яких людині належить важливе місце, адже землі людей Ортанії відведено на мапі центральне місце, а одним із головних персонажів є людина Ніран. Авторка дотримується традиції жанру фентезі, і цей герой не тільки вплатаний в авантюру (заздалека не детективну) історію, він стоїть на боці добра й наділений специфічним даром – народжений характерником, а ще має нескоримий дух і безстрашність. У першому поєдинку з Альвах юнак демонструє всі ці риси: "Малий кинувся на неї у відповідь, діставши меч. Він хотів підскочити з правого боку й навіть

устиг замахнутися. Альвах лише схилила посох, зустрівши ним лезо меча. Сили йому не бракувало. Поранене плече Альвах боліло. Вона навіть без тіней змогла опинитися за хлопцем. Підштовхнула його в спину і вдарила кінцем посоха в землю, коли малий уже піднявся, щоб насправді не завдати йому шкоди. Це мало би справити на нього враження, але він не тікав" [4: 125].

Наступним центральним персонажем є власне сама Альвах. Їй ось тут авторка нанизує нам декілька ідентичностей: княгиня, яка контролює Межу, відунка, характерниця, бездушник. Зовні та за атрибутикою вона нагадує жінку-воїна (вершниця зі зброєю), заможну князівну, яка має розкішний одяг, добру книгозбірню, відьму, котра живе в лісі, допомагає (але так само може й нашкодити за бажанням) людям: "Великий чорний кінь ішов поважно, поскрипуючи свіжим снігом під важкими копитами. Зброю блискотіла сріблом. Але завмирати змушував не кінь. А вершниця. Марко точно бачив перед собою доволі молоду жінку, але серед чорнючих пасом волосся траплялися сиві. Жінка мала гострі риси обличчя, та й сама була якоюсь дуже худою, як на його смак. Він завжди казав, що вік жінки легко визначити за очима. Але очі вершниці були зав'язані чорною пов'язкою, яку носили хіба сліпі" [4: 23]. Зауважимо, що саме через сліпоту Альвах набуває нового сенсу образ ворона, що подорожує разом із нею: з одного боку, середньовічна традиція заклала вже традиційний біном "відьма – ворон" і цей птах асоціюється з мудрістю (бачимо це також і в міфології) та потойбіччям, з іншого – у тандемі з Альвах ворон Фальк (sic! єврейське ім'я, що перекладається як сокіл) виконує зовсім інше призначення: він допомагає їй бачити, і вона називає його духом-коловертієм: "Дух. Мій помічник. Я попросила його набуті такої подоби, бо вона для мене зручна" [4: 145].

Загалом у фентезі "Вовчі землі" герої поділені на дві великі групи: люди й альви. Наталія Заруднюк, створюючи

ієрархію альвів (правителі, слуги), апелює насамперед до скандинавської міфології, які в ній розуміються як природні духи нижчої демонології, що суголосні з германськими ельфами, кельтськими сидами, є вічно молодими й практикують магію [2]. У творі вони істоти, які викликають негативні почуття, але саме альви у свій час навчили людський рід магії, щоб боронитися від чудовиськ: "Вони жили довше, ніж люди, мали гарні очі незвичних кольорів, часто таку ж незвичну шкіру. А також більш виражені ікла. Таким був народ альвів, який люди часто вважали за духів чи нечисть, тож називали їх потойбічними" [4: 102].

Створюючи образи людей та альвів, авторка міксує скандинавську та слов'янську міфологію, фольклор (Морана, князівна-альв (перегук зі слов'янською Марою, богинею потойбіччя або з Мареною – лялькою яку робили на Купала), Лада (богиня кохання у слов'янському фольклорі), Лісса, прабабуся Варгара (давньогрецьке божество, персоніфікує лють, шаленство й божевілля), Вірадж, командувач королівської гвардії (індійська міфологія, третя еманация Брахми, істота одночасно двох статей)); історичні постаті (Івар, камергер князя Ліала (Івар Безкосний, відомий данський вікінг), Драгомир, володар (сербський князь Дуклі, XI сторіччя)); героїв із художньої літератури (Лоркан, генерал князя Ліала (Лоркан Саламандр із творів про Гаррі Поттера Дж. К. Роулінг), Айліл, радник Азара (персонаж твору Вільяма Батлера Єйтса)). Також імена деяких персонажів мають перегук із природою (Ізар, молодша сестра Морани (річка Ізар, притока Дунаю); Варгар, правитель із вовчої династії (від швед. *varg* – вовк)), астрономічними об'єктами (Альтаїр, король Ортанії (найяскравіша зірка сузір'я Орла)).

В історії людей та альвів уплетено події, пов'язані з істотами з міфології та фольклору. Насамперед це події навколо головної героїні Альвах, професія якої – рятувати людей від нечисті. Наприклад, під час першої її зустрічі з Ніраном

поруч героїв виринає Блуд: "Висока постать із величезними порожніми очима, довгими руками, без носа чи рота, зі шкірою нелюдського кольору, яка мерехтіла..." [4: 75]. Авторка, з одного боку, пов'язує образ зі слов'янською міфологією (нечиста сила, яка вводить людей в оману, може бути у вигляді світла (у тексті він мерехтить, його поява супроводжується світляками)), з іншого – надає міфологічній істоті особливої функції – слуга володаря Варгара: "Він служить Вовчій династії довше, ніж ми з Ліалом, разом узяті, живемо" [4: 76].

В історії замовлянь на порятунок людей від нечисті Наталія Заруднюк вводить персонажі, що апелюють до слов'янської міфології: топелець (водяний біс), удільниця (дух-викрадач долі), богинка (нечисть, яка викрадає дітей), русалка (дух жіночої статі). У зображенні зовнішності цих героїв авторка найчастіше дотримується традиції. Наприклад, Кадук, персонаж білоруської міфології, людино-звір, живе на болоті, їсть дітей, не схожий ні на людину, ні на звіра: "Перше, на що падав погляд – баранячі роги на голові. На місці очей – червона порожнеча, така сама на місці носа. Лише паща Кадука тягнулася ледь не від вуха до вуха, повна гострих жовтих зубів" [4: 179]. Інколи вона надає традиційному образу нових сенсів. Зокрема, русалка в історії про Кадука має цілком звичний вигляд, але в розмові з нею Альвах виокремлює її серед інших (упирів, удільниць, нічниць), стверджуючи, що вона не нечисть й завжди має вибір між добром та злом: "Бачиш, яка тонка філософія – тебе нечистю робить не природа, а те, яке тиобираєш життя" [4: 167].

Крім міфологічних істот, у тексті з'являються фантастичні тварини (Хух – звір, схожий на їжака (перегук із хохулею, рід ссавців (Talpidae) та вигаданим звірем Хухом із твору "Хуха-Моховинка" Василя Короліва-Старого), персонажі-люди з легенд (Король рибалок зі снів Альвах (епос про лицарів Круглого Столу)). Зберігаючи традиційну історію, Наталія Заруднюк інколи дає

героям несподівані ролі. Наприклад, персонаж українського фольклору Марко Проклятий, славнозвісний грішник, перетворюється на найманого кілера, який хоче вбити князя Ліала й із яким веде двобій Альвах: "Багато народів розповідають одну й ту саму казку... (...) Про нещасного, який скоїв таке зло, за яке приречений без кінця ходити по світу вічним мандрівником" [4: 64].

Згадуються в тексті також боги й пов'язані з ними свята, які авторка або вигадує (наприклад, богиня Навія та Навін день, день кохання та молоді), або використовує свята, що реально існують (Радуниця, день поминання померлих, свято мертвих), або моделює божество, компілюючи різні традиції. У цьому контексті цікавою є богиня Айда чи Трилика богиня, котра створена за прикладом триєдиного божества – жінка, яка має три обличчя (наприклад, хтонічна богиня Геката в грецькій міфології).

Висновки та перспективи для подальших досліджень. Фентезі як метажанр досить популярний у сучасній українській літературі. З одного боку, він пов'язаний зі створенням цілком вигаданого світу, з іншого – вибудовується з опертям на традиційні символи та архетипи. Фентезі "Вовчі землі" Наталії Заруднюк – це історія авантюри та героїчних подій, у яких є місце мандрам та війнам. Формуючи іррреальний світ, авторка використовує фольклор, міфологію (переважно скандинавську та слов'янську), історію, художню літературну традицію. Топос у тексті середньовічний, що відповідає жанру. Географічна топоніміка відсилає до реальних місць та місць із міфів та літератури. Наталія Заруднюк деталізує ландшафти, що дає підстави підкреслити специфіку села, міста, королівства. У романі сформовано ієрархію героїв: люди, альви, істоти з міфів та легенд, боги. Водночас її герої мають ті самі моральні дилеми, що існують у реальному світі (прийняття або відкидання зла, зрада й самозрада, пошук себе, подолання травматичного досвіду минулого). Пропоноване

дослідження не є вичерпним, а наступні видаються перспективними.
студії над метажанром фентезі

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бовсунівська Т. В. Теорія літературних жанрів: Жанрова парадигма сучасного зарубіжного роману. Київ: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2009. 519 с.
2. Велика українська енциклопедія. URL: <https://surl.li/hrfgrq> (дата звернення: 28.01.2025).
3. Євменко О.В. Міфوماгічний світогляд сучасного українського фентезі. *Наукові праці. [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"]*. Серія: Філологія. Літературознавство. 2017. Т. 295. Вип. 283. С. 47–50.
4. Заруднюк Наталія. Вовчі землі: роман. Цикл "По той бік". Київ: Віхола. 2024. Кн. 1.440 с.
5. Літературознавча енциклопедія: у Двох томах / Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ: ВЦ "Академія", 2007. Т. 2. 624 с.
6. Плачинда С. П. Словник давньоукраїнської міфології. Київ: Укр. письменник, 1993. 63 с.
7. Стужук О.І. Художня фантастика як метажанр (на матеріалі української літератури XIX–XX ст.): автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2006. 14 с.
8. Толкін і всі-всі-всі. Літературознавці Академії – про фентезі як метажанр і вигадку як засіб пізнання реальності. URL: <http://surl.li/qgmxfu> (дата звернення: 07.01.2025).

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Bovsunivska, T. V. (2009). *Teoriia literaturnykh zhanriv: Zhanrova paradyhma suchasnoho zarubizhnoho romanu* [Theory of literary genres: Genre paradigm of the modern foreign novel]. Kyiv: Vydavnycho-polihrafichnyi tsentr "Kyivskyi universytet". 519 p. [in Ukrainian].
2. Velyka ukrainska entsyklopediia [Great Ukrainian encyclopedia]. URL: <https://surl.li/hrfgrq> (reference date: 28.01.2025). [in Ukrainian].
3. Yevmenko, O.V. (2017). *Mifomahichnyi svitohliad suchasnoho ukrainskoho fentezi* [Mythical and magical Worldview of modern ukrainian Fantasy]. *Naukovi pratsi. [Chornomorskoho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly kompleksu "Kyievo-Mohylianska akademiia"]*. Seria: Filolohiia. Literaturoznavstvo. Vol. 295. Iss. 283. Pp. 47–50. [in Ukrainian].
4. Zarudniuk, Nataliia. (2024). *Vovchi zemli: roman. Tsykl "Po toi bik"* [Wolf lands: a novel. Cycle "On the other side"]. Kyiv: Vikhola. Book 1. 440 p. [in Ukrainian].
5. *Litetaruroznavcha entsyklopediia: u Dvokh tomakh* (2007). [Literary encyclopedia: in two volumes]. / Author and arranged by Yu. I. Kovaliv. Kyiv: VTs "Akademiia". Vol. 2. 624 p. [in Ukrainian].
6. Plachynda, S. P. (1993). *Slovnyk davnoukrainskoi mifolohii* [Dictionary of ancient Ukrainian mythology]. Kyiv: Ukr. pysmennyk. 63 p. [in Ukrainian].
7. Stuzhuk, O. I. (2006). *Khudozhnia fantastyka yak metazhanr (na materiali ukrainskoi literatury XIX–XX st.)* [Artistic Fiction as a Metagenre (On Material of Ukrainian Literature of 19th–20th Centuries)]: PhD(c) abstract. Kyiv. 14 p. [in Ukrainian].
8. Tolkin i vsi-vsi-vsi. *Literaturoznavtsi Akademii – pro fentezi yak metazhanr i vyhadku yak zasib piznannia realnosti*. [Tolkien and all-all-all. Literary experts of the Academy – about fantasy as a metagenre and fiction as a means of knowing reality]. URL: <http://surl.li/qgmxfu> (reference date: 07.01.2025). [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії: 08.02.2025

Схвалено до друку: 23.04.2025